

(Ομιλία από το βουλευτή δρα Πέτρο Στυλιανού στο φιλολογικό μνημόσυνο του ήρωα, στην Α' Τεχνική Σχολή Λεμεσού, που διοργάνωσε στις 19.11.90 το Σωματείο "Αδούλωτη Κερύνεια", παράρτημα Λεμεσού).

Καταξιωμένος στη συνείδηση του κυπριακού λαού ο ήρωας Κυριάκος Μιάτσης ως αγωνιστής πιάτο, παραμένει άγνωστος ο ρόλος του στον καθαρά ανθρωπιστικό τομέα. Πριν όμως δώσουμε μερικές ψηφίδες από τον πλούσιο και ανεξάντλητο ανθρωπιστικό χαρακτήρα του Κυριάκου Μάτση, θα θέλαμε - αναδιψώντας τη μνήμη και με τη συνδρομή των φίλων Μιχαλάκη Πλατάνη και Γιώργου Μάτση - να προβάσουμε μια πτυχή την πρώτη και μόνη, δυστυχώς, της συνεργασίας μας με τον Κυριάκο Μάτση στις δραματικές κείνες τις ώρες του 55-56, πούμειναν όμως για πάντα απ' τη μνήμη απαραχάρακτες.

Ξεψυχούσε τότες ο Δεκέβρης του 55, σαν ο ομιλητής δραπέτης απ' τα κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς, απ' την αστυνομική κλούβα που τον μετέφερε απ' το νοσοκομείο πίσω στο στρατόπεδο, κατάφερε ύστερα από δραματικές καταδιώξεις και περιπέτειες συγκλονιστικές, να διαπεραιωθεί από μέρους της Οργάνωσης σε κατοικία που ανήκε σε οικογένεια που μετείχε κι αυτή ενεργά στον αγώνα. Ήταν το σπίτι της Λευκής, στον Άγιο Δομέτιο.

Στο μεταξύ ο Μιχαλάκης Πλατάνης με το θρασύβουλο Κόκκινο - τώρα οικονομολόγο στην Ελλάδα - οδηγώντας ένα Ακσεϊή Α383 παραλάμβανε απ' το αγρόκτημα στα Κούκλια το Γιώργο Μάτση, θειό του Κυριάκου. Στ' αυτοκίνητο του Πλατάνη τοποθετήθηκε μέσα κι ένα μπρεν, πούχε η ομάδα της Αμμοχώστου κλέφει απ' αγγλικό στρατόπεδο λίγες μέρες πριν. Τ' αυτοκίνητο του Πλατάνη σταμάτησε στη Λευκωσία έξω απ' το σπίτι του Κυριάκου. Ο Κυριάκος πήρε το γνωστό ολοκαίνουριο λουτρό με μ' αριθμό ταχυγράφου 572, αν σε κάνω λάθος, πήρε μαζί του το θειό του Γιώργο Μάτση και το μπρεν και κατευθύνθηκαν και με τα δυο τ' αυτοκίνητα - του Πλατάνη και του Μάτση - στον Άγιο Δομέτιο. Πήραν απ' εκεί τον ομιλητή και τράβηξαν για τα Λαγυδερά, στο κρησφύγετο του Γρηγόρη Αυξεντίου.

Ο ομιλητής έχει την ευκαιρία σ' όλη τη διαδρομή (Λευκωσία - Ορούντα - Κάτω Μονή - Πολύστυπος) να μιλήσει μαζί με τον Κυριάκο και

να χαρεί έτσι την ευρύτητα της σκέψης, το πολύτροφο του μυαλού και το πλατύ χοροστάσι της καρδιάς, που χώραγε τον κόσμο ολόκληρο, του Κυριάκου Μάτση.

- Έχουν κιόλας δημοσιεύσει στην γκαζέτα τη φωτογραφία σου και σε καταζητούν σα λυσσασμένα θηριά, λέει χαμογελαστός σε μια στιγμή στον ομιλητή, ο Κυριάκος· σύντομα θα σε επικηρύξουνε κιόλας· προ-άγεσαι, λοιπόν...

Μπροστά κατευθύνεται το αυτοκίνητο μαζί με τους Πλατάνη και Κόκκινο, που ο ρόλος τους είναι να σκορπίσουν πορτοκάλια στο δρόμο αν συναπαντήσουν αποκομμένο δρόμο. Κι όμως το "βδουντ-μπλοκ" ήταν στημένο χωρίς να το πάρει η πρώτη ομάδα είδηση, γιατί ήταν χωμένο σε απότομη στροφή του δρόμου, λίγο έξω απ' το Ακάκι, στο δρόμο που οδηγάει στην Ορούντα. Προλάβανε και τόδαμε λίγες μόλις κατοστα-ριές μέτρα πριν. Πρώτος τότε ο Κυριάκος, που καθόταν στο τιμόνι, που φώναξε:

- Στήστε το μπρεν και ετοιμαστείτε να δώσουμε μάχη, αν μας σταματήσουν!

Στα σβέλτα ο Κυριάκος με τον ομιλητή κλείσαν το μικρό παραθυράκι του λαντρόβερ, πιάσανε τις δυο άκριες τ' αυτοκινήτου για να νά ναι αθέστοι, στήσανε στο τριπόδι του το μπρεν, βάλανε τις γιομιστήρες κι ο Γιώργος έκατσε στο στόχαστρο. Φτάσανε σε λίγο στην κρίσιμη στιγμή που θα περνούσαν απ' το οδικό μπλόκ. Ο Κυριάκος μ' ένα πλατύ χαμόγελο πέταξε ένα *good morning* στον επικεφαλής του εγγλέζικου αποσπάσματος - που θα πήρε τον Κυριάκο για Εγγλέζο αξιωματούχο - ^{που} στάθηκε προσοχή και χαιρέτισε στρατιωτικά. Σαν πέρασε ο κίνδυνος, ο Κυριάκος τραβάει το παραθύρι του λαντρόβερ.

- Και συ Γιώργο, μη νομίζεις πως κινδυνεύεις λιγότερο απ' τον Ονήσιλλο (τον ομιλητή).

Φτάνουμε σε λίγο στον Πολύστιπο χωρίς κανένα άλλο συνεπακό - λουθο δυσάρεστο. Σ' όλη τη διαδρομή ξεδιπλώνουμε κι οι τρεις τις σκέψεις για τον αγώνα κι αφήνουμε τα όνειρα να πλατύνουν τόσο που ν' αγκαλιάσουνε τον κόσμο ολόκληρο.

Ο ομιλητής, που για πρώτη φορά επικοινωνεί με τον Κυριάκο, σχηματίζει την εικόνα για τούτο το αξεδίφαστο θεριό της λευτεριάς, ολοκληρωμένη, άρτια. Ένας άντρας μεστός, σωστός που ξέρει τι θέλει, που στοχεύει στην καταξίωση τ' αγώνα με μέσα πρακτικά, συγκεκριμένα, και προπαντός δίνει την εντύπωση του ψυχωμένου πολεμιστή, μα και του προσγειωμένου. Ένας συγκερασμός λες και αναδύεται μέσα από την αχλή των πολιτικοστρατιωτικών γεγονότων, που σφράγισαν τον αγώνα της ελληνικής επανάστασης του 21, συνταιριάζοντας τη στρατιωτική σιγουριά και βεβαιότητα ενός Κολοκοτρώνη και την πολιτική κρίση και διορατικότητα ενός Κακοδίστρια, που αναπλάθεται στο πρόσωπο του Κυριάκου Μάτση.

Φτάνουμε στα Λαγουδερά κ/ ομιλητής με το Γιώργο Μάτση, προ-ωθούνται στο κρησφύγετο του Γρ. Αυξεντίου κουβαλώντας και το μπρεν που μετέφερναν μαζί τους. Ο Κυριάκος, στρέφεται στο Παλαιχώρι για να συνεχίσει τον αγώνα σ' άλλα μετερίζια. Στο δρόμο στο κρησφύγετο ο ομιλητής νιώθει - με την αποχώρηση του Κυριάκου - ένα οικοδόμημα, ολόκληρο τον κόσμο πες, να καταρρέει. Μια στυφή γεύση από ένα αίσθημα ανασφάλειας, μια έλλειψη σιγουριάς, τον έχει ζώσει για κάμποσες ώρες. Μούδεσε κόμπο την καρδιά και συνέχισε να ανεβαίνει μοναχός το Γολγοθά του...

Ο Κυριάκος αισθάνεται έντονα πως η γη ανήκει αποκλειστικά στους καλλιεργητές της. Η φράση πούγραψε: "Αυτοί που την ποτίζουν με τον ιδρώτα τους σ' αυτούς ανήκει" για ν' αναπνέουν περήφανοι τον αέρα της, που νάναι αέρας δροσιάς κι ομορφιάς, λεβεντοσύνης κι όχι πνίχτης" - απόσπασμα απ' τα τελευταία κείμενα του Κυριάκου Μάτση, που σώθηκε πολύ συμπτωματικά από τη Ρ., που το βρήκε πεταμένο σε καλάθι και τόδωσε στον αδελφό του, σαν ο Κυριάκος ήταν καταζητούμενος - βρίσκει την έκφραση της και την πρακτική εφαρμογή της στο πρόσωπο του Κυριάκου: Κουβεντιάζει με τους καλλιεργητές της γης (Έλληνες και Τούρκους) στο συγγενικό του αγρόκτημα στα Κούκλια της Αμιδγώστος. όπου δουλεύει γεωπόνος κι ε-

κφράζει την πεθυμιά του να δοθεί η γη στους καλλιεργητές της, Έλληνες και Τούρκους.

Στο τσιφλίκι τους στα Κούκλια, εργάζονται δεκάδες, περισσότεροι από 50, Τούρκοι κι Έλληνες. Οι περισσότεροι απ' αυτούς Τούρκοι απ' τα Κούκλια κι Έλληνες απ' την Καλοψίδα, την Κοντέα, τη Λύση, τη Μακράσυκη κι άλλα χωριά γειτονικά.

Οι σχέσεις με τους Τούρκους καλλιεργητές της γης ειν' άριστες. Κι όταν ο Κυριάκος σέρνεται στα κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς, οι Τούρκοι απ' τ' αγρόκτημα των Κουκλιών, νοικιάζουν λεωφορέο κι έρχονται ως το στρατόπεδο για να το δούνε. Είν' ο μόνος Ελληνοκύπριος κρατούμενος πούρχονται Τουρκοκύπριοι με ναυλωμένο λεωφορέο να τον συναντήσουν.

Οι Τουρκοκύπριοι εργάτες της γης φέρνουνε στον Κυριάκο τρόφιμα και μύρια άλλα μικροδώρα, και του ζητάν επίμονα να τους στέλλει απ' τα κρατητήρια επισκεπτήρια για να τον βλέπουν.

Βλέπει τούτη την έκφραση της αγάπης της απέραντης στον Κυριάκο ο "κομαντάντ" ^(ο βωιωνιάς) των κρατητηρίων : της Κοκκινοτριμιθιάς, ταξίαρχος *O' Donnell*, και παθαίνει αμόκ. Δεν ερμηνεύει εύκολα-στα μέτρα της λογικής-τούτο τ'αδιανόητο για κείνο γεγονός.

Κι όταν, λίγο μετά τον αγώνα, ο αδελφός του ήρωα κατεβαίνει στα Κούκλια για να δει τ' αγρόκτημα και τους συγγενείς του, οι Τούρκοι αγρότες και αγρότισσες που δουλεύουνε στ' αγρόκτημα αγκαλιάζουν με συγκίνηση τον αδελφό του ήρωα και κλαίνε με λυγμούς στη θύμηση του Κυριάκου. Κλαίει μ' αναφιλητά η Χατιτζιέ, δίπλα σε τούτη ο Αχμέτ κι άλλοι πολλοί Τουρκοκύπριοι αγρότες και αγρότισσες.

Οι σκηνές ετούτες φέρνουν στη σκέψη κάποιους άλλους στίχους, που ο αποψινός ομιλητής αφιέρωσε στον ήρωα της λευτεριάς για τούτη ακριβώς την οικουμενικότητα της σκέψης του σφράγισε τη μοίρα του: Δεν μ' ενδιαφέρει αν τη γης ετούτη Έλληνες ή Τούρκοι διαφαντεύουν φτάνει λεύτεροι και κυρίαρχοι στα χώματα τουςνάαι. Φτάνει του Άγγλου η σκιά κι η βαριά μπότα

- μυλόπετρα βαριά,

που τα στήθια του λαού

καταπλακώνει -

να σβηστεί

απ' τη γη μας.

Δε γνοιιάζουμαι

αν κυβερνήτης του λαού

θάναι ο Κώστας, ο Αχμέτ,

ο Αχιλλέας, ή ο Ερτογορούλ

φτάνει η ψήφος του λαού

να τους έχει αναδείξει.

Στο κρησφύγετο μέσα ο Κυριάκος κράταγε ολόκερο σύγγραμμα με θέμα την αγροτική ανάπτυξη της Κύπρου, που καταστράφηκε μαζί με την ανατίναξη του κρησφυγέτου του. Παράλληλα, στο κρησφύγετο κρατούσε και μελέτη για την ανάπτυξη της Πιτσιλλιιάς, που προνοούσε δεντροκαλλιέργειες, κατασκευή φραγμάτων κι άλλα έργα εγγειοβελτιωτικά για την περιοχή. Στα 1954, εξάλλου, οι αγρότες της ΑΤΕ - ΠΕΚ "Δήμητρα" της Λύσης τον θυμούνται να δίνει διαλέξεις στον αγροτικό κόσμο πάνω στα καυτά θέματα κι αιτήματα της αγροτικής ανάπτυξης της Κύπρου.

Κι ενώ ήταν καταζητούμενος ακόμα, τριγυρίζει πολλές φορές κρυφά, με το φαλίδι στα χέρια κλαδεύοντας τα λεμονόδεντρα και εξηγώντας στους μνημένους στην οργάνωση αγρότες, τον τρόπο της συντήρησης των δέντρων της γης τους. Δε μπορούσε ούτε κείνες τις δραματικές ώρες της ζωής του ν' αντικρίζει τα δέντρα της γης του α-
περιποίητα και κλονισμένα κλασμένα...

Στα κρατητήρια της Ομορφίτας το Γενάρη του 56. Μέσα σε δυο διπλανά κελιά κρατούνται ο Κυριάκος και ο αδελφός του Γιάννης. Ο Κυριάκος χτύπαγε τον τοίχο, που χώριζε τα δυο κρατούμενα αδέρφια συνθηματικά. Μα την τέταρτη τη μέρα οι χτύποι δεν ακούγονταν. Κι ο Γιάννης ανησύχησε· ψυλιάστηκε πως δε θάχε πια τη δύναμη ο αδε-

λφός του απ'τα βασανιστήρια του ξένου δυνάστη ούτε τον τοίχο να χτυπήσει.

Ο Γιάννης ξομολογήθηκε τούτες τις λαχτάρες που τον ζώνανε στον Τούρκο δεσμοφύλακα, τον Νουρήμπεη.

-Περίμενε να φύγει ο Εγγλέζος, φιθυρίζει ο Νουρήμπεης, και θα σ' αφήσω να τον δεις.

Είδε τον Κυριάκο να κάθεται στο τσιμεντένιο στρώμα, τους τάφους ως τους λένε οι κρατούμενοι. Ο Κυριάκος κάμνει συνέχεια σπασμωδικές κινήσεις απ'τα ηλεκτροσόκ που δέχτηκε. Συνέρχεται σταδιακά και βρίσκει το ρυθμό του. Δω, στο πουργατόριο της Κοκκινοτριμιθιάς, δέχεται σε λίγο την επίσκεψη του τότε Κυβερνήτη, τ'αρχιστράτηγου Σερ Τζων Χάρτιγκ. Σφουγγαρίζουν τα κελιά, φέρνουνε στους κρατούμενους φαΐ στα πιάτα! Κι ο Κυριάκος οδηγείται στα ψηλότερα διαμερίσματα των κρατητηρίων, που σ'ένα τραπέζι κάθεται ο Κυβερνήτης Χάρτιγκ και πλω του οι τέσσερις ανακριτές: ο Μπερέιρα, ο Μακκάρουαντ, ο Μπέρτζ, ο Ρόμπινσον.

Κουβεντιάζουνε για το μακεδονικό, το κυπριακό κι έρχονται σε λίγο στο προκείμενο.

- Σου προτείνουμε 500 χιλιάδες λίρες, αν μας αποκαλύψεις πού κρύβεται ο Διγενής. Κι αν διστάζεις να σου φέρουμε εδώ το Γ.Κλ. και τον Γκ, τότες γενικό υπεύθυνο σε ίδρυμα πιστωτικό, για να σου δώσουμε μπροστά τους το ποσό.

Κι όπως ο πληγωμένος απ'τα βασανιστήρια αγωνιστής καθόταν, σηκώθηκε ορθός, χτύπησε τη γροθιά του στο τραπέζι και πέταξε κατάμουτρα στον Άγγλο Κυβερνήτη.

- Αυπάμαι που με προσβάλλετε, εξοχότητε! "Ου περί χρημάτων ο αγών, αλλά περί ορετής".

Κι ο αγωνιστής της λευτεριάς αποχώρησε απ'το δωμάτιο και τράβηξε στο κελλί του, αρνούμενος να συνεχίσει οποιοδήποτε άλλο διάλογο μαζί με τον Κυβερνήτη.

Ο Μπερέιρα, έξαλλος, τρέχει στο κελλί του Γιάννη, που έκπλη-

κτος ακούει τόν Ισπανοβρετανό ανακριτή να του περιγράφει τη σκηνή, που είχε διαδραματιστεί λίγο πιο πριν.

- Απαράδεχτος! Μας πρόσβαλε μπροστά στον Κυβερνήτη!

Κι ο αδελφός ακούει για πρώτη φορά την περήφανη άρνηση για εξαγορά από μέρους του αδελφού του.

Όμως ο Χάρτιγκ εκτίμησε τη στάση του Κυριάκου. Παράλληλα έδωσε εντολή να μη βασανίσουνε άλλο πια τον περήφανο αγωνιστή της λευτεριάς.

Ένα πρωινό ο Γιάννης βρήκε στο κελλί του ένα φακελάκι απ' τον Μακκάουαντ, που απευθύνεται στο "Μήτηρον", πρώην "Ζεγίαν". Ο Μακκάουαντ στο φακελάκι κείνο, πούριξε στον αδελφό του Κυριάκου - ξέροντας πως θάφτανε στα χέρια του καταζητούμενου αντάρτη - έγραφε ανάμεσα στ'άλλα:

*"My dear Kyriakos,
It is about two years we last met at Omorphita and I hope that you do remember me. On my behalf, I will never forget the lengthy and sincere discussions we had about Cyprus and its problem..."*

Κι ο Μακκάουαντ συνέχιζε για να του πει πως, αν η ΕΟΚΑ εξακολουθούσε τις δραστηριότητές της, μοιραία θα συγκρουόταν με τους Τούρκους και με τους αριστερούς και το αποτέλεσμα θα ήταν η διχοτόμηση της Κύπρου. Ο Μακκάουαντ ζητούσε από το Μάτση, σαν "άνθρωπος με πατριωτισμό και ανεξαρτησία γνώμης" - όπως τον χαρακτήριζε - να σταθμίσει σοβαρά τις επιπτώσεις τούτες και να εξασκήσει την επιρροή του για τον τερματισμό του ένοπλου αγώνα, προτείνοντας την ανεξαρτησία, αντί την ένωση. Πρόσθετε ακόμα, ο Μακκάουαντ, πως μόνο κείνος (ο Μάτσης) θα μπορούσε να πείσει - με την υπευθυνότητα που τον αναγνώριζε - τους Γιωρκάτζη, Παυλάκη και Χατζημιλή.

Πρόσθετα ο Μακκάουαντ έγραφε: "Μας είναι αδιανόητο να σκεφθούμε πως θα προδώσεις τον τόπο σου, γιατί σε ξέρουμε πολύ καλά και πιστεύουμε στην ικανότητα και στην υπευθυνότητά σου να πάρεις τις σωστές αποφάσεις, αν κρίνεις πως τούτο απαιτεί το συμφέρον του τό-

που σου".

Κι ο Μακ κόνουαντ κατέληγε στέλλοντας στο Μάτση συγχαρητήρια για τη δραπέτευση του (για τη διαφυγή του) σε "ρόουντ-μπλοκ", που συνάντησε στον Καραβά.

Το δισέλιδο γράμμα του Μακκόνουαντ, γραμμένο σ' επίσημο χαρτί ήταν δαχτυλογραφημένο. Τότες ο Μάτσης με τον Παναγιώτου πέσανε ζοπλοι, σε "ρόουντ-μπλοκ" στον Καραβά* κι όταν οι στρατιωτικοί πήραν τις ταυτότητές τους, δεν μπορούσαν με σιγουριά ν' αποφανθούν αν πράγματι ήταν κείνοι που αναγράφονταν. Έτσι τους πρόσταξαν να μπουνε στο λαντρόβερ, για να τους πάνε στον αστυνομικό σταθμό της Λαπήθου, για να εξακριβώσουνε ποιοι ήταν. Και περπατητοί ως ήταν - ο Κυριάκος έγνεψε με το μάτι στον Παναγιώτου. Σαφνικά σπρώχνουνε με τις αγκώνες Τούρκους κι Άγγλους ένοπλους φρουρούς, καταφέροντας τελικά να τους ξεφύγουν, για να φθάσουν κατόπι ^{και ανελεητότεροι} κρησφύγετο της περιοχής τους. Όταν οι φρουροί διαπίστωσαν πως ο Μάτσης ήταν που τους ξέφυγε, άρχισαν - άδικα, όμως, ξανά- μαζικές κινητοποιήσεις για να τον εντοπίσουν...

Μετά την εξορία του Αρχιεπισκόπου ο τότε αποικιακός γραμματέας, Ρεταγουαίη, πήγαινε τακτικά στην Κοκκινοτριμιθιά κι έκανε με το Μάτση ουσιαστικές διαπραγματεύσεις. Ο Κυριάκος διαβίβασε τις αγγλικές θέσεις στο Διγενή. Ο Μάτσης πίστευε πως οι συνομιλίες Μακαρίου-Χάρτιγκ έπρεπε να οδηγήσουν σε λύση το κυπριακό πρόβλημα. Ο Διγενής όμως τελικά αποποιήθηκε ν' αναλάβει περισσότερες ευθύνες, κι έστειλε επιστολή, στο Μάτση, που ζητούσε να τερματιστούν οι συνομιλίες με το Ρεταγουαίη αμέσως...

Θερνή επιθυμία, του γιου τούτου της αστραπής της κυπριώτικης μάνας γης, να καεί, κι η τέφρα του να σκορπίσει στον Πενταδάχτυλο... Στούτες τις ώρες, με την ημικατεχόμενη πατρίδα, με τον τούρκικο επεκτατικό σωβινισμό να προσπαθεί να διαμοιράσει το σώμα της - κοσπέ- ντε χρόνια μετά τ' ολοκαύτωμα του σταυραετού του Πενταδαχτύλου - οέ- ρνονται τούτες οι σειρές, ευλαβικό, μικρό μονάχα, χρέος στη μνήμη

του μεγάλου τούτου παιδιού της πατρίδας, με τους στίχους απ' την
 "υποθήκη του Γρηγόρη Αυξεντίου" πάντα πρόσκαιρες να μας διακινάνε.
 "Όμως θμείς δεν πρέπει τα χέρια να σταυρώσουμε! / ούτε τις κλαίουσες,
 δακρυροούσες πάντα, / άνάερες ιτιές / τις λύρες να κρεμάσουμε / θρηνώνας
 χωρίς δάκρυα / γι' αυτήν / που πια δεν θα ξανάρθει / στην έρημη ζωή μας!"
 .....

BIBLIOTHEKE PANEPISTHMIΟΥ KYPPOY - APXEIO KYPIAKOYMITHTH

Φίλοι και φίλες,

Η πάροδος του χρόνου αναδείχνει μέσα απ' τα ίδια τα κείμενα του ηρωομάρτυρα, που βλέπουν κάθε λίγο και λιγάκι το φως της δημοσιότητας - μια πρακτική που θυμίζει τον εμπλουτισμό της αρχαιοελληνικής λυρικής, βασικά, ποίησης με την επισήμανση, από τις ξένες όμως μόνο ατυχώς αρχαιολογικές αποστολές, άγνωστων περιγραμμένων, με κείμενα της αρχαιοελληνικής γραμματείας / που ανεβρβρίσκονται στ' αρχαιολογικά τους ευρήματα - τον Κυριάκο Μάτση ως το πιο τοχαστικότερο, τον φιλοσοφικότερο, τον αριότερο, τον πιο ανθρωπιστή ήρωα της κυπριακής εποποιίας του 1955-59. Τα κείμενα ακριβώς τούτα αναδείχνουν μια γιγαντιαία αγωνιστική, ηθική, πνευματική, κοινωνική προσωπικότητα, που στον αγώνα και τη θυσία δεν κατευθύνουν τους βηματισμούς της τ' ορμέφυτο, το στιγμιαίο, το περιστασιακό και το περιπτωσιακό. Αντίθετα η μέθεξη κι η ένταξη στον αγώνα συνιστούν καρπό και προπαύειρα πραγματικά πολύχρονη που εξαρκει για μια σχεδόν ολόκληρη δεκαπενταετία.

"Αγωνίζομαι για το λαό. Τον βλέπω αμόρφωτο και θέλω να τον μορφώσω. Τον βλέπω αδικημένο και θέλω να τον δικαιοσύνω". γράφει στο γυμνασιακό του ημερολόγιο στην Αμμόχωστο στα 1944 ο Κυριάκος Μάτσης. Κι οι αράδες τούτες μόνο από το απόσπασμα του ημερολόγιου, αναδείχνουν τον Κυριάκο Μάτση σαν ένα λαμπρό οραματιστή, που σπαργεί να συμβάλει όχι μονάχα θεωρητικά μα και έμπραχτα στη λαϊκή πνευματική και πολιτιστική αναβάθμιση, θέματα για τα οποία ακόμα και σήμερα ίσως δεν έχουμε δρομολογήσει τις απαραίτητες συντεταγμένες.

Η αποστροφή του λόγου του - σπάρταγμα και τούτο μικρό από τον πολυσέλιδο ημεροδεύχτη του αγωνιστή - στην πολιτική στάση και συμπεριφορά, είναι χαρακτηριστική του πολιτικού και ηθικού του εκτοπίσματος: "Νάσαι τίμιος στις πολιτικές σου αντιλήψεις, που πρέπει να πηγάζουν από την αγάπη προς τον συνάνθρωπο, που ουδέποτε πα-

λυτέρευση της πολιτείας, καλύτερευση που σαν άμεση συνέπεια έχει την της πατρίδας μερική και του κόσμου γενικά..." είναι ένας από τους πολλούς αποφθεγματικούς αφορισμούς, τις κλασσικές κι υποδειγματικές υποθήκες, που μάς άφησε επισφραγίζοντάς τις με το ίδιο το δλυκο αίμα της άλκιμης νιότης του ο συναγωνιστής πρωτοκαπετάνιος, για να προσθέσει κάπου τέσσερα χρόνια στερνότερα, στα 1948, πως: "Η σημαία για την οποία έδωκα όρκο να υπηρετήσω είναι η αλήθεια. Θα της μείνω πιστός και θα αγωνίζομαι πάντα για το φως και την αλήθεια..."

Την ίδια χρονιά τούτο το σπάραγμα απόβροσπασμα ημερολογιακό (με ημεροδείχτη 24 του Ιούνη του 1948) αναδείχνει την κορύφωση, τον ιπποτισμό και τη μεγαλοπρέπεια του ηρωομάρτυρα: "Ο άνεμος φυσούσε άγρια αναταράζοντας τα πάντα, ενώ τη δική μου ψυχή τράνταζε η αγωνία. Πώς θα τον δω. Ήμουν το πρώτο γνωστό πρόσωπο που θα έβλεπε μετά την 6ην Μαρτίου. Έμαθα πάντα στη ζωή ν' αγαπώ και να εκτιμώ τους ιδεολόγους αγωνιστές που ξέρουν ν' αγωνιστούν για ένα ιδανικό αδιάφορο ποιο είναι αυτό, αρκεί να το πιστεύουν. Και ο Γιάννης Δρουσιώτης το πίστευε... Τυχαία την ώρα που έπαιρνα το δίκτυ από τα πράματα, αρπάζω την ευκαιρία και από την μισανοιγμένη πόρτα του σφίγγω το χέρι. Ίσως για τελευταία φορά... Μάς αποχαιρετά γελαστός, όπως ήταν διαρκώς. Ο Γιάννης είναι ένας αληθινός ήρωας".

Μιλούμε για ιπποτισμό κι ανωτερότητα, γιατί ο Γιάννης Δρουσιώτης, καταδικασμένος σε θάνατο από έκτακτο στρατοδικείο, ανήκει σε αντίπαλο ιδεολογικό/πολιτικό στρατόπεδο, από κείνο στο οποίο έχει συμπαραταχθεί ο Κυριάκος Μάτσης, κι όμως ο Κυριάκος θα εξομολογηθεί *de profundis* (εκ βαθέων) στο ημερολόγιό του τούτο, το σεβασμό - τον απόλυτο σεβασμό και την απόλυτη εκτίμηση - προς τις πολιτικές και ιδεολογικές θέσεις ενός αντίπαλου που τους χωρίζει άβυσσος φιλοσοφικών κι ιδεολογικών προσανατολισμών και σκέψεων. Κι όμως ήδη από το 1948 ο Κυριάκος Μάτσης θα δει με νηφαλιότητα, α-

ντικειμενικότητα και καθαρότητα ψυχής και πνεύματος τον ιπποτισμό τ' αντίπαλου για να διακηρύξει αυτό που θα τολμήσουν να διακηρύξουν μισό σχεδόν αιώνα στερνότερα - ή για να ακριβολογούμε σαράντα, τουλάχιστον, χρόνια μετά - μόλις στα 1988, κορυφαίες πολιτικές, πνευματικές κι ηθικές μορφές, όπως ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος, πολιτικές όπως ο Χαρίλαος Φλωράκης και στρατιωτικές όπως ο στρατηγός Τσακαλώτος κι ο αρχηγός του "Ελληνικού Δημοκρατικού Στρατού" ο Μάρκος Βαφιάδης, που μόνο σαράντα χρόνια μετά ^{ξαναλέμε,} θ' αναγνωρίσουν ο ένας τον άλλο το ήθος και τη λεβεντιά, ιπποτισμό κι αλτρούισμό.

Κι όμως ^{και} που στεκόμαστε με συγκλονισμό και δέος πραγματικό, είναι στο απόσπασμα τούτο της αναφοράς (στη μεταθονάτια έρευνα που γίνηκε στ' αγγλικό στρατοδικείο) από το λοχία του τμήματος ανιχνεύσεως εγκλημάτων, με αριθμό 442, ^{του} Σαλίμ Γιαβούζ, που κατέθεσε στο δικαστήριο όλο το διάλογο ανάμεσα στον Μάτση και τον μεταφραστή: "Άκουσα το μεταφραστή να φωνάζει στα ελληνικά "Μάτση, Μάτση, πιάστηκες στο κρησφύγετο. Δεν υπάρχει πιθανότητα να δραπέτεύσεις. Παραδόσου". Στη συνέχεια άκουσα μια βαρεία φωνή, που φαινόταν ότι ερχόταν κάτω από το δάπεδο ν' απαντά στα ελληνικά: "Δεν παραδίδομαι". Ο μεταφραστής στη συνέχεια ρώτησε "πόσοι άνδρες είσθε εκεί κάτω;" και η φωνή απάντησε "τρεις". Ο μεταφραστής ακολούθως ρώτησε "πόσα όπλα έχετε μαζί σας;" και η φωνή απάντησε "δυο". Ο μεταφραστής ρώτησε: "έχετε βόμβες;" και η φωνή απάντησε "έχουμε βόμβες". Ο μεταφραστής είπε στη συνέχεια: "Ελάτε ένας, ένας, όπλα και παραδοθείτε". Η φωνή απάντησε "δυο πρόσωπα έρχονται όπλα - μην τους πυροβολήσετε". Ο μεταφραστής ρώτησε: "εσύ τι θα κάμεις;" Η φωνή απάντησε "σκέφτομαι τι θα κάμω με τον εαυτό μου. Εάν δε θέλετε να πολεμήσετε, είναι καλύτερα να φύγετε από το δωμάτιο!"

Κι η φωνή που καταπεμπόταν από τα έγκατα της γης δεν ήταν τυχαία. Ήταν η φωνή της γης μας. Η φωνή που εκπορευόταν από το Σινά των εθνικών νομοδοσιών κι επιταγών μας! Ήταν η φωνή της

ίδιαν της γης μας, που διαμηνούσε στα πέρατα της γης την ασίγαστη βούληση και την έφεση για λευτεριά των σκλαβωμένων, εδώ και χιλιάδες χρόνια τώρα, κατοίκων του τόπου τούτου. Ήταν η φωνή ενός ολάκερου λαού που πρόσταζε τον αποικιοκράτη τύραννο πως έπρεπε να εγκαταλείψει τη γη τούτη που καταλήστευε κι εγκληματικά εκμεταλλευότανε για δεκάδες χρόνια τώρα. Ήταν η εθνική φωνή του ερεισίχθωνα και καταλύτη θεού, που αναδύταν από τον ίδιο τον Άδη για να ζητήσει εκδίκηση εν ονόματι ενός ολάκερου λαού, που υπόφερε και καταπιεζόταν. Οι ισχυροί ανατρόμαξαν και θέλησαν να σιγήσουν οριστικά και για πάντα / ^{τη φωνή του} ~~αχαλίνωτου~~ του σταυραετού της λευτεριάς, που πριν αφήσει την τελευταία του πνοή έδανε στους ίδιους τους δυνάστες του δείγματα αντρικού ιπποτισμού κι ανθρωπισμού ανυπέρβλητου: "Φύγετε από το δωμάτιο", σέρνει φωνή ανθρωπισμού, ακόμα και την ίδια τη στιγμή πούναι βέβαιη και νομοτελειακά προδιαγεγραμμένη η έλευση του βιολογικού του τέλους. Ακόμα και κείνη την ώρα ο ανθρωπισμός ξεδιπλώνεται περήφανος, γιγαντιαίος κι ακαταμάχητος στη σκέψη του Κυριάκου Μάτση, μολονότι η λύση της τραγωδίας βρίσκεται στο έσχατο, στο ακροτελεύτιο, στο οριακό της ^τ ακροσύνορο... Δεν θέλει ο νέος ενσαρκωμένος θεάνθρωπος, που λοξοδρομεί φορτωμένος το σταυρό στο Γολγοθά να πατήσει τα ταπεινά μυρμήγκια, να γίνει άθελά του βροτοχτόνος. Ει δυνατόν απελθέτω το ποτήριον τούτο, σιγοφιθυρίζει ο νεοφανεός, λες, θεάνθρωπος, στις ώρες κείνες της έσχατης και τραγικής υπαρξιακής του μόνωσης. Κι η θυσία επισφράγισε τη συνέπεια μιας ολάκερης ζωής προς τη λευτεριά και τον άνθρωπο. Να σε τι μάς προστάζει νά' χουμε στραμμένο το δρομοδείκτη πάντα, ^{φίλες και φίλοι} ο Κυριάκος Μάτσης.

Σας ευχαριστώ.